

15. જયઃ પરાજયો વા (જય કે પરાજય)

પ્રસ્તાવના

* પ્રાચીન અને અર્વાચીન, બંને સમય માં ખેલાતા યુદ્ધના ખુબ ભયંકર પરિણામ આવતા હોય છે. તેમાં વપરાતા રાસાયણિક અસ્ત્ર-શસ્ત્રોને લીધે કુદરતી તત્વોને થતી હાનિ નું વર્ણન આ પાઠનો વિષય છે.

પ્રાચીન સમયમાં સર્જાતા યુધ્ધોથી નરસંહાર ની સાથે સાથે પૃથ્વી, જળ, આકાશ, અને વાયુ જેવા કુદરતી તત્વોને પણ હાનિ થતી હતી. આવા દુષિત પાણી અને હવાના લીધે લોકો અસાધ્ય રોગોના ભોગ બનતા હતા. જે લોકો યુદ્ધમાં ન જોડાયેલા હોય, તેઓ પણ એની અસર ના લીધે મૃત્યુ નો ભોગ બનતા હતા. અને ભવિષ્ય ની પેઢી પર પણ તેની અસર વર્તાતી હતી. સ્વર્ગ માંથી આવેલો અર્જુન આવા જ યુદ્ધના પરિણામ ને જોઈને વિચારે છે કે ખરેખર આ યુદ્ધમાં થયેલો વિજય એ વિજય છે કે પરાજય? કારણ કે તેની અસર થી માનવજીવન અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયું છે. પ્રસ્તુત પાઠમાં સ્વર્ગમાંથી આવેલા અર્જુનને એક કાલ્પનિક પાત્ર તરીકે લઈને, યુદ્ધના દુષ્પરિણામ ની અસર પર ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે. તેથી આવા યુદ્ધથી દૂર રહેવું એ સમજૂતી સાથે આ ગદ્ય અહીં પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યું છે. તો ચાલો વિદ્યાર્થી મિત્રો, આપણે આ પાઠ અર્થ સાથે સમજીએ.

સ્વાધ્યાય

1. અધોલિખિતેભ્યઃ વિકલ્પેભ્યઃ સમુચિતમ્ ઉત્તર ચિનુત।

વૈકલ્પિક પ્રશ્નો ના ઉત્તર સંસ્કૃત ભાષામાં લખો.

1. અર્જુનઃ કિં દ્રષ્ટુકામઃ ભૂલોકમ્ આગચ્છત્?

(ક) યુદ્ધમ્ (ખ) વિજયોત્સવમ્

(ગ) પૃથિવીમ્ (ઘ) જનસ્થિતિમ્

2. તૃષાતુરઃ અર્જુનઃ કુત્ર ગતવાન્?

(ક) નગરમ્ (ખ) નદીમ્

(ગ) સાગરમ્ (ઘ) સરોવરમ્

3. પ્રકૃતિનિર્મિતાઃ સરોવરાઃ કીદૃશાઃ ભવન્તિ?

(ક) અપેયજલાઃ (ખ) અગાધજલાઃ

(ગ) ઉષ્ણજલાઃ (ઘ) પેયજલાઃ

4. યુવકઃ કીદૃશઃ આસીત્?

(ક) ભગ્નહસ્તઃ (ખ) ભગ્નદન્તઃ

(ગ) ભગ્નદણ્ડઃ (ઘ) ભગ્નપાદઃ

5. महाभारतकालिकाः जनाः कीदृशाः आसन्?

(क) स्थूलकायाः (ख) हतबलाः

(ग) कृशकायाः (घ) स्थूलोदराः

6. भटस्य (सैनिकस्य) पुत्रः कीदृशे कूपे पतितः?

(क) निर्जले (ख) गभीरे

(ग) क्षीणजले (घ) विशाले

7. कीदृशः अर्जुनः पुनः स्वर्गं प्रस्थितः?

(क) गृहीतचिन्तः (ख) गृहीतजलः

(ग) क्रोधाविष्टः (घ) पराजितः

2. एकवाक्येन संस्कृतभाषायाम् उत्तरं लिखत એકવાક્યમાં ઉત્તર લખો.

1. अर्जुनः कस्य समीपं गच्छति?

उत्तरम्: अर्जुनः जयघोषकारकस्य जनसमूहस्य समीपं गच्छति।

2. सरोवरस्य जलं कीदृशम् आसीत्?

उत्तरम्: सरोवरस्य जलं सगरम् (विषमयम्) आसीत्।

3. अपरिचितः (जनः) स्वरेण कीदृशः आसीत्?

उत्तरम्: अपरिचितः (जनः) स्वरेण युवकः आसीत्।

4. सर्वं वस्तुजातं केन प्रदूषितं विषमयं च सञ्जातम्?

उत्तरम्: सर्वं वस्तुजातं शस्त्रास्त्रनिर्गतैः प्रदूषितैः प्रदूषितं विषमयं च सञ्जातम्।

5. कः विगतदृष्टिः जातः?

उत्तरम्: अपरिचितस्य जनस्य पुत्रः विगतदृष्टिः (अः) जातः।

3. ह्यस्तनभूतकाले धातुरूपाणि परिवर्तयत

1. स्मरति – अस्मरत्

2. पश्यामि – अपश्यम्

3. वदति – अवदत्

4. समासप्रकारं लिखत –

સમાસના પ્રકાર લખો.

1. लविजयाः – बहुव्रीहि समासः

2. तृषातुरः – तृतीया तत्पुरुष समासः

3. धवलकेशः – बहुव्रीहि समासः

4. प्रकृतिनिर्मिताः – तृतीया तत्पुरुष समासः

5. सशोकः – सहबहुव्रीहि समासः

5. अधોदत्तानां शब्दरूपाणां विभक्ति वचनं च लिखत -

નીચેના શબ્દોના સ્વરૂપો અને વિભાજનાત્મક વાક્યો લખો -

1. नगरात् - पञ्चमी एकवचनम्
2. बलिष्ठान् - द्वितीया बहुवचनम्
3. स्थितिम् - द्वितीया एकवचनम्
4. मासेषु - सप्तमी बहुवचनम्
5. बहूनाम् - षष्ठी बहुवचनम्

7. मातृभाषायाम् उत्तराणि लिखत ।

માતૃભાષામાં ઉત્તર લખો.

(1) અર્જુન સરોવરનું પાણી પીવા ગયો ત્યારે તેને અજાણ્યા પુરુષે શું કહ્યું ?

ઉત્તરમ્: અર્જુન સરોવરનું પાણી પીવા ગયો ત્યારે તેને અજાણ્યા પુરુષે કહ્યું, “હે મહાશય ! આ પાણીમાં ઝેર છે. અત્યારે તે પીવા જેવું નથી.”

(2) અજાણ્યા પુરુષને જોઈને અર્જુનને કેમ આશ્ચર્ય થયું ?

ઉત્તરમ્: અર્જુનની પાસે લાકડી લઈને આવેલા પુરુષનો અવાજ યુવક જેવો હતો પણ શરીર પરથી તે વૃદ્ધ હતો. તેના દાંત પડી ગયા હતા અને વાળ સફેદ હતા. અર્જુનને આ પુરુષને જોઈને આશ્ચર્ય એટલા માટે થયું કે મહાભારતના સમયના માણસો અત્યંત બળશાળી અને સ્થૂળકાય વાળા હતા.

(3) યુદ્ધમાં વપરાયેલા અસ્ત્ર -શસ્ત્રોમાંથી શું- શું પ્રદુષિત થઈ ગયું હતું ?

ઉત્તરમ્: યુદ્ધમાં વપરાયેલા અસ્ત્ર -શસ્ત્રોમાંથી પાણી, સ્થળ, વાયુ, પ્રાણીઓ એમ બધી જ વસ્તુઓ પ્રદુષિત થઈ ગઈ હતી.

(4) અજાણ્યા પુરુષના પુત્રની શી દશા થઈ હતી ?

ઉત્તરમ્: અજાણ્યા પુરુષનો પુત્ર સરોવરનું પ્રદુષિત પાણી પીને અંધ બની ગયો હતો. અને અંધ હોવાના લીધે તે ઊંડા કૂવામાં પડ્યો અને મરણ પામ્યો.

(5) આધુનિક યુદ્ધ અને મહાભારતકાલીન યુદ્ધ વચ્ચે કયો તફાવત છે ?

ઉત્તરમ્: આધુનિક યુદ્ધમાં વિવિધ અસ્ત્ર-શસ્ત્રનો ઉપયોગ થાય છે. જેના લીધે બધી જ ચીજવસ્તુઓ પ્રદુષિત અને ઝેરી બની જાય છે. પાણી, સ્થળ, વાયુ, પ્રાણીઓ સાથે માનવ માટે પણ આ આધુનિક શસ્ત્રો હાનીકારક છે જ્યારે મહાભારતકાલીન યુદ્ધમાં ફક્ત માણસો જ મરણ પામ્યા હતા. પરંતુ પાણી, પવન, પૃથ્વી અને આકાશ વગેરે તેવા જ શુદ્ધ હતા.

